

3.1. Організація племінної роботи

[3.1.1. Поняття про селекційну та племінну роботу, зміст племінної роботи](#)

[3.1.2. Типи племінних птахівницьких господарств](#)

[3.1.3. Структура стада](#)

[3.1.4. Облік, мічення та бонітування птиці](#)

3.1.1. Поняття про племінну роботу, зміст племінної роботи

Виробництво птахівницької продукції можна збільшити як шляхом поліпшення умов утримання й годівлі птиці та збільшення її чисельності, так і за рахунок якісної зміни поголів'я. Хоча все назване взаємопов'язане, не всяка птиця спроможна до високих показників продуктивності, відтворної здатності та високої якості продукції. Поліпшення господарсько корисних ознак птиці досягають під впливом племінної роботи. За твердженням І. Л. Гальперн, у сучасних досягненнях високої продуктивності птиці внесок селекції в 2,5–3 рази перевищує внесок досягнень у галузі годівлі.

Запам'ятайте!

Племінна робота – це комплекс зоотехнічних заходів і методів, спрямованих на вдосконалення стад і створення нових порід, ліній і кросів птиці.

Найважливішими елементами племінної роботи є добір, підбір, методи розведення та спрямоване вирощування молодняку. Успішне ведення племінної роботи базується на строгому зоотехнічному обліку, оцінці птиці і точних племінних записах. Оцінюють птицю за екстер'єром, конституцією, ростом, розвитком, продуктивністю, якістю продукції. У племінній роботі велике значення має використання закономірностей мінливості, успадковуваності і домінування ознак. Завданням племінної роботи є підвищення племінних і продуктивних якостей птиці. Теоретичною основою племінної роботи є генетика, а складовою частиною – [селекція](#).

Племінна робота ведеться у племінних господарствах, її зміст і рівень залежать від типу господарств. Відповідно до їх спеціалізації комплектуються певні стада птиці: селекційні, прабатьківські, батьківські, множники ліній.

Методи і форми добору й підбору птиці – основа племінної роботи – зумовлюються видом стада. Їх здійснюють за результатами оцінки птиці – молодняку, плідників, несучок. У селекційних стадах плідників і несучок оцінюють за якістю потомства. Племінну цінність птиці, її груп, стад, ліній, порід у господарствах визначають за результатами бонітування. Переваги порід, ліній і кросів птиці встановлюють на конкурсних випробуваннях. Враховуючи тип і призначення господарств, вид стада птиці та спрямованість селекції (племінної роботи), застосовують необхідні методи розведення.

Стада товарних господарств комплектують переважно гібридною птицею, яка є кінцевим продуктом комплексу селекційної роботи і племінної цінності практично не має.

Організація племінної роботи успішна за умови повноцінної годівлі та належного утримання птиці. Племінний і продуктивний потенціал порід і кросів птиці

реалізується лише за відповідних умов середовища і їх необхідно враховувати при складанні плану племінної роботи.

3.1.2. Типи племінних птахівницьких господарств

Племінну роботу у птахівництві проводять спеціалізовані господарства. Найвищий рівень її в Україні зосереджено в *селекційно-генетичному центрі*, підпорядкованому Інституту птахівництва Національної академії аграрних наук України, який включає філіали, селекційно-генетичні станції, дослідні господарства та інститути за відповідними спрямуваннями. *Завдання селекційно-генетичного центру: розробка нових та удосконалення існуючих програм, методів і прийомів племінної роботи; створення і удосконалення ліній, кросів, порід, породних груп та нових видів трансгенної птиці з новими властивостями; накопичення, збереження та розповсюдження цінного генетичного фонду сільськогосподарської птиці; методичне керівництво селекційно-племінною роботою в племінних заводах; проведення експериментальної роботи, спрямованої на поліпшення стад птиці та підвищення їх продуктивності. Головними методами селекційно-племінної роботи в селекційно-генетичному центрі є: індивідуальна й родинна селекція птиці; розведення за лініями; оцінка плідників за якістю потомства та на специфічну поєднуваність ліній. Облік продуктивності – індивідуальний.*

До наступного, за рівнем племінної роботи, типу птахівницьких господарств (підприємств) належать *племінні заводи*. Вони спеціалізуються за видами птиці – кури, гуси, качки, індики. Їх основні завдання такі: *збереження і поліпшення цінних якостей дібраних або планових порід, ліній і кросів птиці та їх поширення; створення нових ліній, кросів і порід; забезпечення племінним матеріалом репродукторів першого порядку та методичне керівництво їх селекційно-племінною роботою.* Племінні птахівницькі заводи мають селекційне стадо і множник вихідних ліній птиці. Крім того, вони нерідко комплектують також прабатьківське, батьківське та гібридне стада.

Основними методами селекційно-племінної роботи у племзаводах є переважно ті ж, що і в селекційно-генетичному центрі. Утримання птиці селекційного стада – гніздове, *облік продуктивності – індивідуальний з використанням контрольних гнізд для відкладання яєць, мічення птиці – криломітками та ножними кільцями.*

Племінні репродуктори першого порядку працюють із прабатьківськими стадами птиці. *Метод розведення птиці у господарстві – схрещування ліній певного кросу (міжлінійна гібридизація). Добір – масовий, підбір – груповий, облік продуктивності – груповий, мічення птиці – кольоровими мітками або розрізанням (комбінованим пробиванням) перетинок між пальцями ніг, щоб розрізняти птицю за приналежністю до певних груп (ліній).*

Завдання племрепродукторів першого порядку – забезпечувати племінним матеріалом (проміжними гібридами) репродуктори другого порядку. Досягають цього за роботи, наприклад, з 4-лінійним кросом птиці.

Племінні репродуктори другого порядку мають завдання забезпечувати розведення батьківських стад птиці (проміжних гібридів) та одержувати від них матеріал (фінальних гібридів) для комплектування промислових стад у товарних підприємствах (птахофабрики, приватні ферми).

У таких репродукторах підбір птиці та облік продукції – групові, птицю не мітять. Практикують розводити батьківські стада птиці також на птахофабриках та інших господарствах.

Інкубаційно-птахівницькі станції та інкубаційні цехи. Інкубаційні яйця, які одержують від птиці в різних типах племінних господарств, надходять в інкубаційні

цехи в тих же або інших господарствах, а також на інкубаційно-птахівницькі станції (ІПС). Інкубаційні цехи забезпечують добовим молодняком птиці передусім потребу господарств, до яких вони (цехи) належать. Інкубаційно-птахівницькі станції мають самостійний статус і відповідно до складених договорів реалізують молодняк птиці фермерським, орендним, підсобним та іншим господарствам.

За кордоном ефективність діяльності племінних птахівницьких підприємств (фірм) оцінюють на *контрольно-випробувальних станціях*, їх завдання – проведення випробувань порід, ліній і кросів птиці за комплексом господарсько корисних ознак. Після випробування птиці спеціалісти дають висновок про доцільність її широкого промислового використання.

Оцінюють, аналізують та координують роботу птахівницьких підприємств і галузей в нашій країні Виробничо-наукове об'єднання «Укроптахопром» та Асоціація Союзу птахівників України.

3.1.3. Структура стада

Зміст племінної роботи у птахівницькому господарстві формується з урахуванням специфічних особливостей *стада птиці* – сукупного поголів'я певного виду птиці, яке складається з різних статевих, вікових і виробничо-племінних груп чи однорідної групи особин, укомплектованих для роздільного або сумісного утримання.

Запам'ятайте!

Структура стада – це відношення чисельності різних груп птиці в тому чи іншому стаді. Розрізняють структуру стада птиці за селекційним призначенням та лінійною, породною, статевою і віковою приналежністю. Структура стада племінного птахівницького заводу визначається, передусім, розподілом поголів'я за призначенням у селекційному процесі: селекційне стадо і множник ліній.

Селекційне стадо – це головна частина стада племінного заводу. Його ділять на три групи: селекційне ядро; групу, яку оцінюють за якістю потомства, та контрольно-випробну групу. У межах цих груп птицю поділяють на лінії, родини, сім'ї, гнізда.

Селекційне ядро – це найцінніша птиця, відібрана з урахуванням оцінки за родоводом, сибсами, власним фенотипом, лінійним або гібридним потомством. У ньому застосовують метод гніздової селекції, за якої розведення птиці здійснюють гніздами (групами), укомплектованими у складі одного самця і кількох самок (11–15 курок, 13–16 індичок, 5 качок, 4 гуски, 6 цесарок). Ця група становить 20–25 % від чисельності птиці гніздової селекції.

Група, яку оцінюють за якістю потомства, комплектується із числа потомства селекційного ядра і, частково, з груп резерву і вільного парування. Птицю цієї групи за гніздової селекції оцінюють за якістю потомства, яке одержують методом внутрішньолінійного розведення та реципрокного схрещування, визначаючи поєднуваність ліній, родин і сімей. При цьому від кожного півня відводять 75–100 дочок, а від курок – по 6–7 дочок. Кращу птицю цієї групи використовують для комплектування селекційного ядра.

Птицю селекційного ядра і цієї групи об'єднують в одну групу – гніздової селекції – і називають її *нуклеарним стадом*. Його розміщують у селекційних пташниках, обладнаних контрольними гніздами для відкладання яєць, за допомогою яких

забезпечується індивідуальний облік продуктивності. Нуклеарне стадо птиці становить 5–11 % (кури, індики) або 15–18 % (качки, гуси) від усього стада племінного заводу.

Контрольно-випробна група складається із молоді птиці, яку відвели від курей гніздової селекції для оцінки за фенотипом. Цю птицю утримують у пташниках-контрольниках (випробниках) групами по 50–100 голів на підлозі. Птиця закріплена, яєчну продуктивність визначають за допомогою контрольних гнізд для відкладання яєць. Птицю можна утримувати також у кліткових батареях, застосовуючи для неї штучне осіменіння.

У структурі стада племінного заводу контрольно-випробна група курей та індиків становить 25–42 %, гусей і качок – близько 22 %.

Група вільного парування птиці, або група панміксії, створюється при деяких селекційних стадах із метою збереження цінних генів та оцінки ефективності деяких селекційних заходів. З групою селекційна робота не ведеться, але для селекції птиця такої групи може давати цінний матеріал. Тому періодично його необхідно включати до перевірки за якістю потомства.

Група резерву може входити до селекційного стада, її комплектують птицею, яка має племінну цінність, але за певними селекційними ознаками (наприклад, з деяких показників якості яєць) дещо не відповідає вимогам, встановленим для лінії чи стада. Після поліпшення таких ознак за гніздової селекції птицю включають до основного генофонду.

Визначальними показниками структури стада птиці різних видів і кросів у племзаводі є кількість гнізд і ліній, а також статеве співвідношення у гніздах. Від їх кількості й співвідношення залежить поголів'я птиці у стаді гніздової селекції та інших групах племінного заводу, враховуючи їх оптимальне структурне співвідношення (табл. 3.1.1). Структура стада птиці племзаводу та зміст селекційної роботи взаємообумовлені з оцінкою батьків за якістю потомства, вірогідність якої залежить від кількості відібраних дочок.

Таблиця 3.1.1

Орієнтовна структура стада племінних птахівницьких заводів, %

Групи стада птиці	Яєчні кури	М'ясні кури, індики, цесарки	Гуси, качки, перепели
Птиці гніздової селекції	5-8	9-11	16-20
Контрольно-випробна група	25-42	27-33	20-24
Множник вихідних ліній	25-50	50-60	55-60
Група вільного парування	3-4	3-4	3-4
Резерв стада	1,5	1,5	1,5
Резерв самців	1,5	1,5	1,5
Все стадо племінного заводу	100	100	100

Корегується структура стада заводу з урахуванням кількості ліній у кросі птиці та попиту на племінну продукцію кросу. Від останнього залежить обсяг (поголов'я) множника вихідних ліній, прабабківського й бабківського стад.

Успіх селекційної роботи обумовлюється племінною цінністю (якістю) селекційного стада – ліній, родин, сімей, з яких складається поголів'я птиці племінного ядра, групи, яку оцінюють за якістю потомства та контрольно-випробної групи. Серед них методом індивідуальної оцінки визначають поліпшувачів стада.

Зверніть увагу!

Лінія – це група птиці (внутрішньо- або міжпородна), яка походить від одного (або декількох) видатних плідників і характеризується певним типом за конституцією, екстер'єром, продуктивністю та якістю продукції, що успадковуються потомством.

Сім'я птиці складається із батька, матері і потомства – повних братів і повних сестер (сибсів), а *родина* – із плідника, всіх несучок селекційного гнізда і їх потомків (сибсів і напівсибсів). При комплектуванні селекційних гнізд птиці до кожного півня, що оцінюється за якістю потомства, добирають сестер і напівсестер. На цьому будується родинна (сімейна), або гніздова, селекція у птахівництві.

Множник вихідних ліній – це частина стада птиці племінного заводу, призначена розмножувати лінійну птицю, передусім, для комплектування родинними формами прабатьківських стад у репродукторах першого порядку. Множник комплектують потомством вихідних ліній селекційного стада, тому у множнику стільки ліній птиці, скільки їх є у структурі кросу.

Розведення – чистолінійне. У племзаводі частка птиці множника вихідних ліній яєчних курей становить 25–50 %.

Парування птиці у множнику – групове, утримання – на підлозі чи у кліткових батареях, зоотехнічний облік – груповий.

Прабатьківське стадо птиці може бути у племінному заводі і племінному репродукторі першого порядку. У першому його використовують для перевірки ліній птиці на поєднуваність за групового підбору, а в другому – для вироблення батьківських форм, призначених для формування батьківських стад. При цьому для парування використовують із батьківських ліній тільки самців, а з материнських – самок, тобто застосовується схрещування ліній для вироблення гібридних форм. Стадо структуроване. Структура прабатьківського стада, передусім, визначається кількістю ліній у кросі (лінійна структура) та співвідношенням самців і самок (структура за статтю). Птиці з іншими відмінностями за напрямками племінної цінності у стаді немає, крім вікової (молодняк, доросла птиця).

Прабатьківське стадо комплектують переважно племінним матеріалом із множника вихідних ліній, а також, частково, із контрольно-випробної групи. Парування птиці і зоотехнічний облік – групові.

Гібридне стадо – це невелика група потомства (гібридів) у складі стада племінного заводу, отримана за схемою схрещування кросу птиці і призначена для оцінки поєднуваності вихідних ліній.

Батьківське стадо птиці – це поголів'я, одержане від потомства прабатьківського стада. Розводять батьківські стада у племінних репродукторах другого порядку, а також в інших господарствах (птахівницькі комплекси, фермерські підприємства).

Батьківське стадо складається із батьківської і материнської гібридних форм, які схрещуються і дають потомство фінальних гібридів, призначених для комплектування промислових стад (товарних несучок і поголів'я бройлерів) на птахофабриках, агрофірмах, присадибних господарствах тощо. Батьківськими стадами називають також інші групи птиці (порід, популяцій), які призначені для одержання інкубаційних яєць та ремонтного молодняку, необхідного для створення інших стад птиці (батьківських, промислових, поголів'я на подвір'ях населення).

В ієрархії племінних птахівницьких стад батьківське стадо є кінцевим племінним продуктом, робота з яким спрямовується на формування необхідного типу птиці (згідно з вимогами для кросу, породи), спроможної до максимальної відтворної здатності (виробництва інкубаційних яєць і виводу молодняку). Батьківське стадо структуроване лише за статевою належністю та віком птиці відповідно до кратності його

комплектування. Звуження статевого відношення у стаді негативно позначається на економіці господарювання.

Парування птиці батьківського стада – групове, утримання – на підлозі або в кліткових батареях, зоотехнічний облік – груповий.

Отже, у різних птахівницьких господарствах стада птиці мають істотні відмінності за своїм призначенням, змістом племінної роботи та виробленою племінною продукцією. Без знання ролі й особливостей птахівницьких стад у різних типах господарств ефективна племінна робота практично неможлива. У різних племінних господарствах і стадах племінна робота має свою специфічність.

Основні види племінної роботи у птахівництві. Племінна робота здійснюється на основі точного обліку поголів'я, племінного походження, продуктивності, відтворної здатності та племінних якостей птиці, включаючи її екстер'єрно-фізіологічні особливості. Залежно від типу господарства, виду стада і методів селекції застосовують індивідуальний і груповий племінний облік.

Індивідуальний племінний облік застосовують у селекційному стаді, де мітять птицю криломітками й ножними кільцями, ведуть індивідуальний облік росту молодняку і продуктивних якостей дорослої птиці. Під час інкубації яєць забезпечують збереження даних щодо походження яєць і виведеного молодняку. Виведений молодняк сортують за статтю і вирощують згідно з вимогами, визначеними для лінії, кросу, породи птиці. Доросле стадо птиці комплектують ритмічно, з урахуванням її віку, плану та виду парування, структури стада, методу селекції.

За даними первинного зоотехнічного обліку в господарстві визначають несучість на початкову й середню несучку за періодами використання (циклами) та за весь біологічний (календарний) рік. Враховують масу яєць, скороспілість, інтенсивність несучості, тривалість використання, живу масу, прирости живої маси, збереженість птиці, якість продукції, витрати корму на виробництво продукції тощо.

Важливою ділянкою племінної роботи є бонітування птиці та оцінка якості потомства. За їх результатами визначають клас та призначення птиці. Дані оцінки птиці піддають статистичній (біометричній) обробці.

У прабатьківських і батьківських стадах, як і в промислових, зазвичай ведуть груповий облік. Продуктивність птиці, витрати корму, збереженість поголів'я визначають по виробничих групах птиці та загалом по стаду. Тому в господарствах, які працюють із такими стадами птиці, форми первинного зоотехнічного обліку інші.

3.1.4. Облік продуктивності, мічення та бонітування птиці

Мічення птиці. Завдяки міченню птиці досягається індивідуальний облік її селекційно-господарських ознак та визначаються походження і племінна цінність. Застосовують переважно такі способи мічення (ідентифікації) птиці: криломітками, ножними кільцями, кольоровими безномерними кільцями, пробиванням отворів на складках шкіри між пальцями ніг (або надрізанням перетинок між пальцями) (рис. 3.1.1).

Криломітки, або селекційні кільця (крилові кільця), готують у вигляді повздовжніх алюмінієвих пластинок товщиною 0,4 мм. Ними мітять племінний молодняк (гніздової селекції) у добовому віці в інкубаторному цеху (на птахівницькій інкубаторній станції). Дані мічення (кільцювання) заносять до форми № 2-пт «Журнал молодняку».

Номери селекційних кілець для курчат визначають за 7-значною системою мічення, що включає прописну (велику) літеру та шестизначну цифру. Літерою (А, Б, В і т. д.) позначається назва (серія) лінії курей (або група певного походження), першими двома цифрами від 01 до 60 – номер селекційного гнізда курей, наступними двома

цифрами від 01 до 18 – порядковий номер курок гнізда, останніми двома цифрами від 01 до 30 – порядковий номер потомства курок (обох статей). Найменший номер – А 010101, а найбільший – А 60 18 30. Стандартний комплект криломіток становить 32 400 штук ($60 \times 18 \times 30$).

Криломітки ставлять на праве крило. При цьому перетинку крила проколюють вузьким (гострим) кінцем криломітки зверху вниз навпроти зчленування плечової і променевої кістки на віддалі не менше 4–5 мм від зовнішнього боку перетинки. Кріпити селекційне кільце на крилі треба вільно, щоб воно не заважало росту крила.

Криломітки ставлять на все життя. Якщо їх кріплять на малій віддалі від зовнішнього боку крила, то вони губляться і втрачається походження птиці. Досвідчений селекціонер за 6 годин правильно кільцює 700–900 курчат. Техніка мічення криломітками індиченят, каченят і гусенят така ж, як і курчат. Однак перетинки крила у них ніжніші, тому мітити їх треба особливо обережно. Не рекомендується мітити каченят і гусенят зразу після вилуплення з яйця, оскільки у них досить мала і ніжна тканина крила. Поставленні криломітки через 2–3 тижні розширюють, щоб не тиснули, а в 45–50-добових каченят і в 3–3,5-місячних гусенят замінюють на ножні кільця.

Для птиці негніздової селекції, зокрема гібридів, переважно з метою контролю росту молодняку, іноді використовують інші криломітки. На них інші номери, наприклад, А 0001... А 2000.

Ножні кільця з інвентарними (порядковими) номерами, застосовують переважно 6-значні номери (А 00001... А 99999); можуть бути 4-значні, їх ставлять у ліву ногу куркам у 120–150 (180)-добовому віці при постановці на випробування.

Ножні кільця з гніздовими номерами для самок ставлять у праву ногу при переведенні птиці з контрольно-випробної групи в селекційні пташники. Номер гніздового кільця самки складається з літери і чотирьох цифр: А 01-01... А 60-18, де літера – номер лінії, перші дві цифри – номер гнізда, інші дві цифри – номер курки у гнізді.

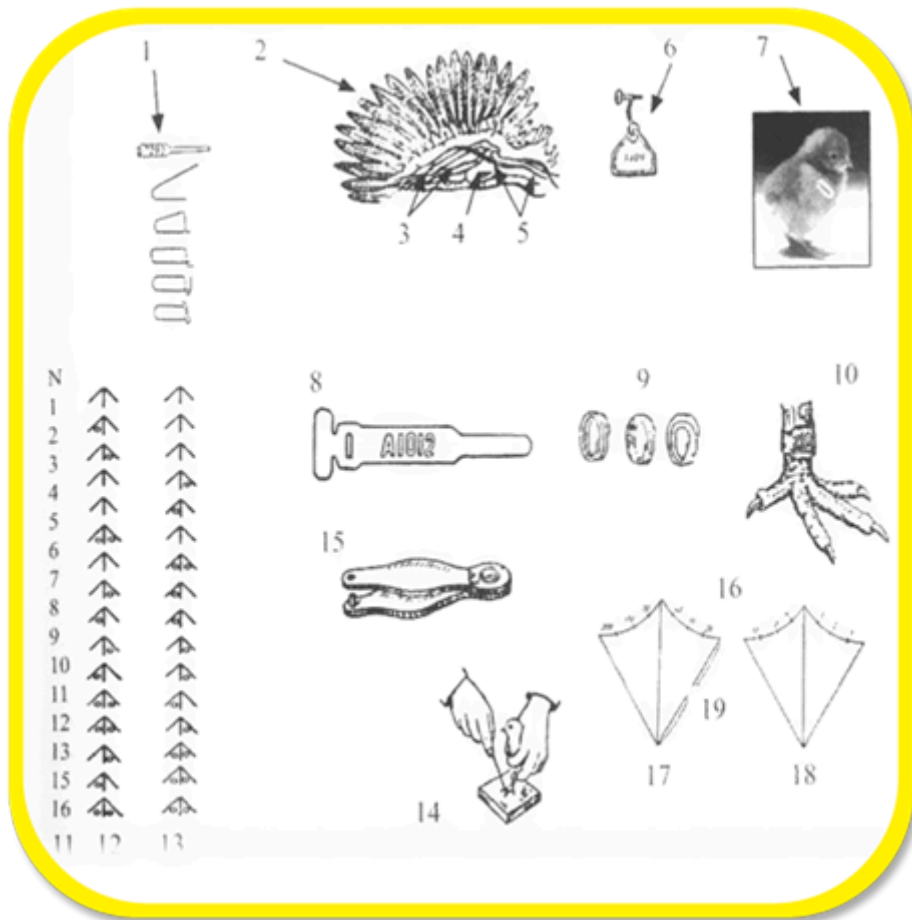

Рис.3.1.1. Техніка мічення птиці:

- 1 – криломітка та порядок її закріплення на крилі; 2 – крило курчати; 3 – кістки крила;
 4 – місце проколювання крила криломіткою; 5 – кровоносні судини; 6 – номерна крилова мітка;
 7 – курча з криломіткою; 8 – ножне кільце з інвентарним 5-значним номером;
 9 – кольорові безномерні ножні кільця; 10 – інвентарне кільце на лівій нозі;
 11 – номери (1-16) на перетинках між пальцями ніг, пробиті диροколом;
 12 – права нога, 13 – ліва нога; 14 – мічення на перетинці між пальцями;
 15 – диροкол для мічення птиці; 16 – схема надрізання номерів на лапках гусенят;
 17 – ліва лапка; 18 – права лапка; 19 – внутрішня перетинка на лапці гусеняти

Ножні кільця з гніздовими номерами самця ставлять у праву ногу після випробування при переведенні у гнізда. У номерах А-01... А-60 літера – лінія, цифра – номер гнізда.

Стандартний комплект для мічення курей однієї лінії повинен включати 32400 криломіток, 1080 ножних кілець із гніздовими номерами для курок, 60 ножних кілець для півнів та 2000 кілець із інвентарними номерами. Якщо в лінії курей більше 60 гнізд, то готують додатковий комплект номерних кілець.

Мічення птиці методом пробивання (надрізання) шкіри між пальцями ніг практикують у множниках ліній і прабатьківських стадах. Застосовують тут також кольорові ножні кільця та кільця з інвентарними номерами. При цьому однотипне мічення може бути для всього поголів'я певної лінії або групи птиці спільного походження. Для надання індивідуальних номерів птиці користуються шифром (ключем) позначень на шкіряних перетинках між пальцями ніг, за яким на кожній нозі пробивання (надрізання) на певному місці означає якусь цифру. Додавши всі цифри на обох ногах, визначають індивідуальний номер птиці.

Перетинку між пальцями ніг проколюють (пробивають) за допомогою дигокола або товстого шила, оскільки при використанні тонкого інструмента малий отвір заростає. Довжина надрізу – 4–5 мм.

За всякого способу мічення птиці у стаді не повинно бути дублювання номерів протягом кількох років.

У батьківському і промисловому стадах обов'язкового мічення птиці не застосовують.

Індивідуальний облік яєчної продуктивності та інкубації яєць.

Для забезпечення індивідуального обліку несучості птиці використовують контрольні гнізда, які для курей мають вигляд каскаду індивідуальних гнізд для відкладання яєць (рис. 3.1.2.). У таке індивідуальне гніздо птиця заходить вільно, але після знесення яйця вийти з нього самостійно не може. З нього її виймає пташниця або обліковець, зробивши необхідний запис згідно з вимогами первинного зоотехнічного обліку. Контрольні гнізда для курей на ніч закривають, а для гусей і качок залишають відкритими, оскільки останні починають яйцекладку рано-вранці. До відкладання яєць у контрольних гніздах птицю привчають.

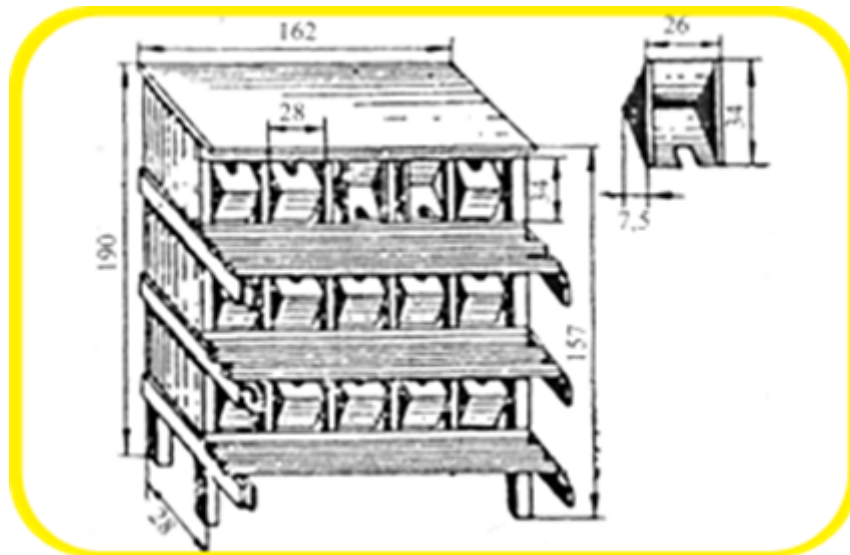

Рис. 3.1.2. Контрольні гнізда

Щоб зробити оцінку якості яєць за фізико-морфологічними й іншими показниками та щоб визначити походження виведених курчат, яйця маркують. Для цього на гострих кінцях яєць роблять необхідні позначення (рис. 3.1.3), вказуючи, зокрема, номер пташника, номер селекційного гнізда птиці, дату відкладання яйця, номер несучки тощо. Для зручності у процесі інкубації бажано записи на яйцях повторити на їх тупих кінцях.

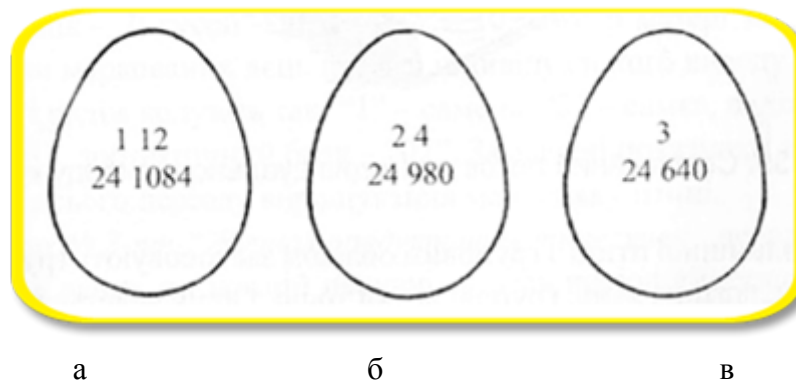

Рис. 3.1.3. Відмітки на яйцях у селекційних господарствах:

а, б, в – яйця з різними позначеннями; цифри 1; 2; 3 – номери пташників; цифри 12;
4 – номери селекційних гнізд; 24 – дата відкладання яйця; 1084, 980, 640 – номери несучок

При інкубації племінних яєць використовують селекційні лотки (рис.3.1.4.) або селекційні мішечки, пристосовані для індивідуального виведення молодняку птиці. В одній комірці селекційного лотка знаходяться яйця одної несучки або певної (однорідної) групи птиць. Оскільки шкаралупа яйця із записами часто руйнується та забруднюється і втрачається походження виведеного молодняку, рекомендується застосовувати вузькі смужки із щільного паперу розміром 2–5 см. На них записують номери яєць, які вкладають у відповідні лунки чи мішечки. Селекційні мішечки готують із білої москітної сітки, тюля або марлі. Ширина мішечка 15–16 або 21–22 см, у них кладуть по 4–5 яєць, їх не зав'язують, а закріплюють безпечними шпильками.

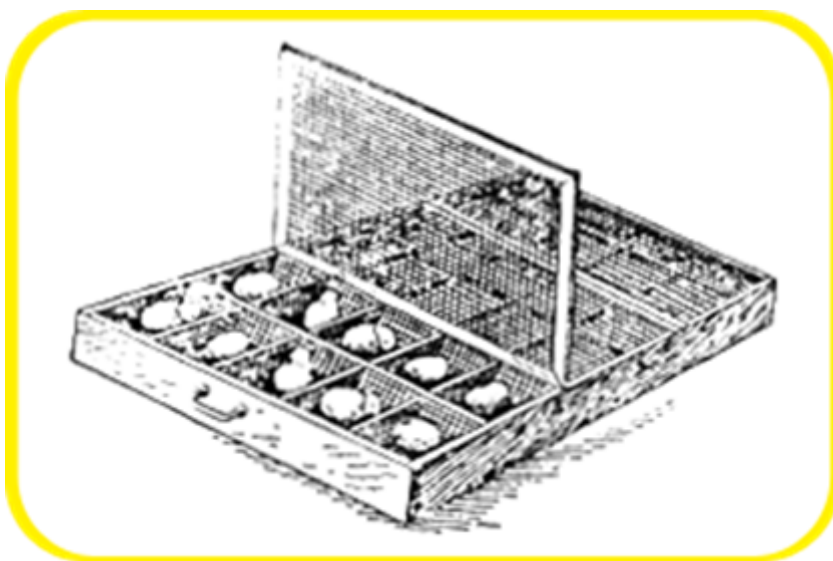

Рис. 3.1.4 . Селекційний лоток для індивідуального виводу курчат

Для племінної птиці з груповим обліком застосовують групові гнізда для відкладання яєць, групові лотки тощо. Облік ведеться по групах стада птиці.

Племінні яйця та все обладнання мають відповідати ветеринарно-санітарним заходам безпеки. Для забезпечення цього контрольні гнізда, яйця, лотки тощо піддаються своєчасній дезінфекції та необхідному догляду.

Форми племінного обліку. У племінному птахівництві використовуються такі форми обліку: форма № 1-пт «Журнал інкубації», форма № 2-пт «Журнал молодняку», форма № 3-пт «Журнал продукції несучок», форма № 4-пт «Журнал щоденного обліку несучості та вибуття птиці», форма № 5-пт «Журнал обліку маси та якості яєць», форма № 6-пт «Журнал самців», форма № 7-пт «Оцінка ліній (порід) птиці за комплексом ознак», форма № 8-пт «Відомість племінної птиці вихідних ліній», форма № 9-пт «Відомість племінної птиці прабатьківських (батьківських) форм, порід, популяцій».

Форма № 1-пт «Журнал інкубації» використовується для оцінки відтворних якостей за такими показниками: заплідненість яєць, вивід молодняку, виводимість яєць. Перелічені показники визначають для кожної несучки та самця селекційного гнізда, мікролінії та лінії за результатами інкубації маркованих яєць. Номери несучок і самців заповнюються з відомостей формування селекційних гнізд. За кожним туром інкубації ведеться окремий журнал.

Форма № 2-пт «Журнал молодняку» призначена для запису номерів криломіток молодняку при виводі, походження по матері (її гніздового номера або номера клітки, де вона сидить), дати виводу, статі, показників живої маси, м'ясних форм м'ясної птиці у балах по періодах вирощування, дати та причини вибуття. Живу масу записують у такому віці, тижнів: яєчних курей – 18; м'ясних курей – 6, 7, 18; індиків – 12, 16, 30; качок – 7; гусей – 9; цесарок – 10. Номер матері записують із шкаралупи маркованих яєць під час індивідуального виводу молодняку. Стать і падіж кодують так: «1» – самець, «2» – самка, падіж від хвороби – «01», зоотехнічний брак – «02». Зазначені показники записують протягом всього періоду вирощування молодняку птиці.

Форма № 3-пт «Журнал продуктивності несучок» передбачає накопичення даних по кожній несучці за весь період яйцекладки. Дату відкладання першого яйця, щомісячну несучість і дату вибуття несучок заносять із форми № 4-пт. Живу масу зазначають за результатами індивідуального зважування птиці в такі періоди, тижнів: яєчних і м'ясних курей – 18 і 52; індиків – 16, 30, 52; качок – 25, 35, 52; гусей – 26, 35, 52; цесарок – 22.

Форма № 4-пт «Журнал щоденного обліку несучості та вибуття птиці» призначена для щоденної (у межах місяця) реєстрації відкладених яєць кожною несучкою та запису дати й причини вибуття птиці. У журналі по вертикалі вказують усіх несучок селекційного гнізда (групи) за їх номерами, а по горизонталі – дати місяця. Відкладені яйця відмічають цифрою 1 у графі проти номера несучки та відповідної дати. Вибракувану птицю позначають літерою «Б», а ту, що загинула, літерою – «Ц». Після закінчення місяця підраховують кількість яєць, відкладених кожною несучкою. На наступний місяць завчасно складають новий журнал. Журнал ведеться пташницею-оператором.

Форма № 5-пт «Журнал обліку маси та якості яєць» призначена для запису даних індивідуального зважування 10 яєць у відповідні періоди від кожної несучки, а також таких їхніх якісних показників: індекс форми, пружна деформація, забарвлення шкаралупи. Номера несучок записують із форми № 3-пт.

Форма № 6-пт «Журнал самців» є документом про самців селекційного стада. До журналу записують самців при підборі в селекційні гнізда, реєструючи криловий і гніздовий номери, призначення (для якого гнізда чи резерв), живу масу, м'ясні форми (для м'ясного напрямку), якість спермопродукції, дату вибуття. Живу масу самців реєструють у такому віці, тижнів: яєчних і м'ясних курей – 52; індиків – 16 і 30; качок – 25 і 35; гусей – 26 і 35; цесарок – 42. Якість сперми оцінюють за об'ємом, густиною, рухливістю, кольором.

Форма № 7-пт «Оцінка ліній (порід) птиці за комплексом ознак» призначена для запису узагальненої характеристики ліній, порід і популяцій птиці за такими основними селекційними показниками: несучість, маса яєць, жива маса молодняку і дорослої птиці, відтворні якості (заплідненість і виводимість яєць, вивід молодняку), якість яєць, збереженість молодняку і дорослої птиці за весь період використання. У документі вказується кількість оціненого поголів'я та результати математичної обробки селекційних даних.

Форма № 8-пт «Відомість племінної птиці вихідних ліній» ведеться за результатами бонітування кожної лінії всіх видів птиці по групах стада – селекційного ядра, контрольно-випробної групи, множника ліній (окремих пташників). У відомості зазначають вік бонітованої птиці, її кількість, у тому числі самців і самок, та показники таких селекційних ознак: жива маса, несучість за продуктивний період (для курей на початкову несучку), маса яєць, збереженість молодняку, вивід молодняку, клас за окремими ознаками, комплексний клас. Оцінюють птицю від початку інкубації яєць.

Форма № 9-пт «Відомість племінної птиці прабатьківських (батьківських) форм, порід і популяцій» ведеться на птицю прабатьківського й батьківського стад кросів, а також порід і популяцій за групового обліку продуктивності. Птиця оцінюється за власними показниками, враховується клас її батьків та визначається клас за комплексом ознак.

Зазначені форми уніфіковані і використовуються для обліку первинних даних за всіма видами птиці. Первинна інформація заноситься в базу даних, накопичується і обробляється за спеціальними програмами. За результатами математичної обробки показників добирають кращу птицю для комплектування селекційних гнізд та відповідних стад і складають програми племінної роботи. Ведення форм здійснюють оператори із селекції та селекціонери, які несуть відповідальність за вірогідність даних.

Зверніть увагу!

Бонітування сільськогосподарської птиці. *Бонітування сільськогосподарської птиці* – це комплексна оцінка птиці за племінними і продуктивними якостями, що проводиться в усіх птахівницьких підприємствах, які мають племінні стада.

Мета бонітування – визначення переваг і класу птиці, дані яких використовують у доборі і підборі при комплектуванні стад та їх поліпшенні, а також при встановленні вартості племінної продукції, що реалізується (інкубаційні яйця, молодняк). Не бонітують птицю в тих господарствах або окремих пташниках, які поставлені на карантин через заразні захворювання. Бонітування птиці проводять щорічно відповідно до наказу Міністерства аграрної політики. Здійснює бонітування комісія, яку призначає керівник підприємства. У роботі комісії беруть участь зоотехніки, спеціалісти ветеринарної медицини, представники керівних органів регіонів і галузевих установ, наукові фахівці.

При бонітуванні комісія здійснює комплекс таких робіт: проводить огляд птиці, аналізує показники її власної продуктивності і продуктивності батьків, заповнює відповідні форми обліку та присвоює такі бонітувальні класи оціненим групам птиці: еліта-рекорд, еліта, I клас, II клас. Птицю, що не відповідає встановленим мінімальним вимогам, оцінюють поза класом, і яйця такої птиці реалізують як неплемінні.

Бонітування птиці ведуть станом на 1 грудня поточного року і зведені відомості (форми № 8-пт і 9-пт) до 20 грудня подаються із підприємств у вищі установи на затвердження та зведення по системах господарств, а остаточно зведені дані та аналіз бонітування птиці – до Міністерства аграрної політики та продовольства України не пізніше 20 січня наступного року.

Бонітування курей. Залежно від досягнення віку на період бонітування, курей вихідних ліній, порід і популяцій яєчного, яєчно-м'ясного і м'ясо-яєчних напрямів продуктивності бонітують за такі періоди: до 40-тижневого віку, за 40 або 72 тижні життя. Молодих курей до 40-тижневого віку бонітують за несучістю матерів за 40 або 72 тижні життя, масою їхніх яєць у 30- або 52-тижневому віці, виводом із них курчат, а також за збереженістю та живою масою безпосередньо того поголів'я, що бонітується. Курей, які досягають 40- або 72-тижневого віку, бонітують за власними показниками яєчної продуктивності за 40 або 72 тижні життя, маси яєць у 30- або 52-тижневому віці, виводу курчат, живої маси у 17 (18) тижнів та збереженості поголів'я до 17 (18)-тижневого віку.

Користуючись даними мінімальних вимог до показників курей, визначають клас за кожною селекційною ознакою.

Курей вихідних ліній м'ясного напряму продуктивності бонітують за інші вікові періоди та переважно за іншими ознаками.

Бонітування індиків, гусей та інших видів птиці. Для визначення класу індиків, качок, гусей, цесарок необхідно використати відповідні вимоги, викладені в "Інструкції з бонітування сільськогосподарської птиці і ведення племінного обліку у птахівництві".

Визначення класу птиці за комплексом ознак. Після визначення класу птиці за окремими селекційними ознаками встановлюють її клас за комплексом ознак

До класу еліта-рекорд та еліта за комплексом ознак відносять птицю, яка має індивідуальне походження, та птицю стада – множника вихідних ліній, якщо вона одержана від селекційного стада і за класами з окремих власних селекційних ознак відповідає встановленим вимогам, які визначені для цих комплексних класів. Так, якщо яєчні кури, яких селекціонують за масою яєць, за несучістю, мають клас еліта, за масою яєць – еліта-рекорд, за виводом і збереженістю молодняку – еліта, а за живою масою – на 5 % менше від встановленої норми для класу еліта, тобто 1,19 кг, то комплексний клас буде еліта. Якщо ж яєчні кури такого ж напрямку селекції за несучістю – І клас, масою яєць – еліта-рекорд, виводом і живою масою – І клас, а за збереженістю поголів'я – 92 %, то для курей встановлюється комплексний І клас.

З урахуванням результатів бонітування птиці (індивідуально або груп і стад) проводять вибракування гіршої птиці, уточнюють склад селекційних гнізд, здійснюють комплектування наступних стад, складають плани парування птиці, розробляють селекційні програми, визначають ціни для реалізації племінної продукції – яєць, молодняку, сперми.

Питання для самоконтролю

1. Що розуміють під племінною роботою у птахівництві?
2. Типи племінних птахівницьких господарств.
3. Що розуміють під структурою стада у птахівництві?
4. Яка структура стада у племінному заводі?
5. Поняття про лінію птиці, селекційне, прабатьківське, батьківське стадо, їх завдання.
6. Які види племінної роботи у птахівництві?
7. Назвіть способи мічення, що застосовують у птахівництві.
8. Як забезпечується індивідуальний облік несучості птиці?
9. Які форми племінного обліку у птахівництві?
10. Що розуміють під бонітуванням птиці?
11. Які бонітувальні класи присвоюють птиці під час бонітування?